

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
з науково-педагогічної роботи

Олександр ЗАПОРОЖЧЕНКО

2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ПАТЕНТОЗНАВСТВО,
АВТОРСЬКЕ ПРАВО»**

Рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський) рівень</u>
Галузь знань	10 – Природничі науки
Спеціальність	101 – Екологія
Освітньо-професійна програма	Екологія та охорона навколишнього середовища

ОНУ
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство, авторське право». Одеса: ОНУ, 2024. 13 с.

Розробник: Немцова О.А., старший викладач.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін

Протокол № 1 від «28» 08 2024 р.

Завідувач кафедри _____ (підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ) Віктор Мавля

Погоджено із гарантом ОПП

«Екологія та охорона

навколишнього середовища» _____

Тамерлан САФРАНОВ
(прізвище та ініціали)

Схвалено Навчально-методичною комісією (НМК) економіко-правового факультету

Протокол № 1 від «28» серпня 2024 р.

Голова НМК _____ (підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ) Ірина РОДОВЕНКО

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від «__» ____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від «__» ____ 20 ____ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: Всього кредитів – 2 годин - 60 змістових модулів – 1 ІНДЗ – індивідуальна доповідь	Галузь знань 10 – Природничі науки Спеціальність 101 – Екологія Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Обов'язковий	
		Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
		Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		32 год.	52 год.
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу є глибоке вивчення питань, пов'язаних з набуттям фізичними та юридичними особами майнових та немайнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності; формування у студентів неюридичних спеціальностей фахових знань щодо загальних положень права інтелектуальної власності, її інститутів, понять та видів, об'єктів та суб'єктів, підстав виникнення, умов і порядку використання її результатів, порядку та способів захисту порушених прав.

Завданнями курсу є формування у здобувачів знань про законодавство, яке регулює відносини з приводу інтелектуальної власності, патентознавства та авторського права; володіння вмінням подати заявку на патент на об'єкт інтелектуальної власності; захистити права автора об'єкту інтелектуальної власності, використовуючи теоретичні знання на практиці.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких **компетентностей**:

– *Загальні компетентності*

K03. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

– *Спеціальні (фахові за стандартом) компетентності*

K09. Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

K11. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.

– *Очікувані програмні результати навчання (ПР):*

P031. Застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах..

P091. Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.

P112. Уміти самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

- *знати*: поняття інтелектуальної власності та її види; зміст права інтелектуальної власності; авторське право і суміжні права; особисті майнові та немайнові права автора; виникнення і здійснення авторського права, його об'єкти; виконавці, виробники фонограм, організації мовлення як суб'єкти суміжних прав; забезпечення колективного управління майновими правами авторів; право промислової власності, її склад; винахід, корисна модель, промисловий зразок – як об'єкти цивільних прав; суб'єкти права промислової власності - винахідники, автори промислових зразків, їх правонаступники і спадкоємці, роботодавці; майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку; поняття та види договорів у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності; міжнародні конвенції про інтелектуальну власність;
- *вміти*: застосовувати норми права в практичній діяльності; користуватися нормативно-правовими актами; вирішувати конфліктні та спірні ситуації; давати належну правову кваліфікацію відносинам, пов'язаним з інтелектуальною власністю, патентознавством та авторським правом.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Основні положення права інтелектуальної власності, патентознавства та авторського права

Тема 1. Загальна характеристика законодавства в сфері права інтелектуальної власності.

Поняття інтелектуальної власності та її види. Поняття і зміст права інтелектуальної власності. Джерела права інтелектуальної власності: вітчизняні та міжнародні.

Тема 2. Авторське право та його зміст. Об'єкти та суб'єкти авторського права.

Майнові і немайнові права автора. Об'єкти і суб'єкти авторського права. Обмеження і захист авторських прав. Об'єкти, на які авторське право не поширюється.

Тема 3. Суміжні права. Колективне управління майновими правами авторів. Захист авторського права і суміжних прав.

Поняття і види суміжних прав. Суб'єкти і об'єкти суміжних прав. Забезпечення колективного управління майновими правами авторів. Порухення авторського права і суміжних прав.

Тема 4. Право промислової власності. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та на компонування інтегральних мікросхем.

Поняття права промислової власності, її склад та види. Винахід, корисна модель, промисловий зразок. Одержання патенту, його функції. Права, що випливають із патенту. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми та засвідчення його набуття.

Тема 5. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та торговельну марку.

Правова охорона комерційного найменування. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.

Поняття торговельної марки та її використання. Відповідальність за порушення прав на торговельну марку.

Тема 6. Договори у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Договори на створення та використання об'єктів інтелектуальної власності. Ліцензійні договори, поняття і види. Укладання та основні умови ліцензійних договорів на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Авторські договори, поняття і види.

Тема 7. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

Всесвітня організація інтелектуальної власності. Мета її створення, завдання і основні функції. Члени ВОІВ. Управління ВОІВ. Міжнародна охорона промислової власності. Міжнародна охорона літературної і художньої власності (авторське право).

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	с/р		л	п/с	лаб	с/р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Основні положення права інтелектуальної власності, патентознавства та авторського права										
Тема 1. Загальна характеристика законодавства в сфері права інтелектуальної власності.	8	2	2	-	4	8	0,5	0,5	-	7
Тема 2. Авторське право та його зміст. Об'єкти та суб'єкти авторського права.	8	2	2	-	4	8	0,5	0,5	-	7
Тема 3. Суміжні права. Колективне управління майновими правами авторів. Захист	10	2	4	-	4	8,5	0,5	1	-	7

авторського права і суміжних прав.										
Тема 4. Право промислової власності. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та на компонування інтегральних мікросхем.	6	2	-	-	4	7,5	0,5	-	-	7
Тема 5. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та торговельну марку.	6	2	-	-	4	7,5	0,5	-	-	7
Тема 6. Договори у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.	10	2	4	-	4	8,5	0,5	1	-	7
Тема 7. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.	8	2	2	-	4	9	1	1	-	7
ІНДЗ – індивідуальна доповідь	4	-	-	-	4	3	-	-	-	3
Разом за змістовним модулем 1	60	14	14	-	32	60	4	4	-	52

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачено)

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Загальна характеристика законодавства в сфері права інтелектуальної власності. Виникнення, становлення і розвиток інтелектуальної власності.	2	0,5
2	Авторське право та його зміст. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Авторське право на збірники та інші складові твори, похідні твори. Колективні твори, аудіовізуальні твори. Об'єкти, на які авторське право не поширюється. Авторське право на твір, створений за договором найму. Основні види творів науки, літератури і мистецтва, що охороняються авторським правом.	2	0,5
3	Суміжні права. Колективне управління майновими правами авторів. Захист авторського права і суміжних прав.	4	1

	Юридичні особи як суб'єкти авторського права. Роботодавець як суб'єкт авторського права. Співавторство. Види співавторства. Право власності на матеріальний носій і авторське право. Порушення авторського права і суміжних прав. Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав. Способи цивільно-правового захисту авторського і суміжних прав. Відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав.		
4	Договори у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Право на подання заявки. Заявка та її склад. Національний і конвенційний пріоритет. Розгляд заявки. Формальна експертиза заявки і експертиза заявки по суті. Рішення по результатам розгляду заявки. Реєстрація і видача патенту. Авторські договори, поняття і види. Типові авторські договори. Примірні авторські договори. Ліцензійні договори на використання наукових, літературних і художніх творів.	4	1
5	Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності. Міжнародні конвенції про інтелектуальну власність. Паризька конвенція про промислову власність. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів.	2	1
Разом		14	4

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

(не передбачено)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Загальна характеристика законодавства в сфері права інтелектуальної власності. Опрацюйте рекомендовану літературу. На підставі лекційного матеріалу ознайомитися із законодавчими основами в сфері права інтелектуальної власності. Підготуватися до усного опитування під час семінарських занять.	4	7
2	Тема 2. Авторське право та його зміст. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Опрацюйте рекомендовану літературу. На підставі лекційного матеріалу ознайомитися із законодавчими основами в сфері права інтелектуальної власності. Підготуватися до усного опитування під час семінарських занять.	4	7
3	Тема 3. Суміжні права. Колективне управління майновими правами авторів. Захист авторського права і суміжних прав. Опрацюйте рекомендовану літературу. На підставі лекційного матеріалу ознайомитися із законодавчими основами в сфері права інтелектуальної власності. Підготуватися до усного опитування під час семінарських занять.	4	7
4	Тема 4. Право промислової власності. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та на	4	7

	компонування інтегральних мікросхем. Ознайомитися з рекомендованою літературою з теоретичної частини курсу.		
5	Тема 5. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та торговельну марку. Ознайомитися з рекомендованою літературою з теоретичної частини курсу.	4	7
6	Тема 6. Договори у сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Опрацюйте рекомендовану літературу. На підставі лекційного матеріалу ознайомитися із законодавчими основами в сфері права інтелектуальної власності. Підготуватися до усного опитування під час семінарських занять.	4	7
7	Тема 7. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності. Опрацюйте рекомендовану літературу. На підставі лекційного матеріалу ознайомитися із законодавчими основами в сфері права інтелектуальної власності. Підготуватися до усного опитування під час семінарських занять.	4	7
8	Індивідуальне завдання Індивідуальна доповідь за окремою темою згідно встановлених вимог.	4	3
		32	52

До самостійної роботи відноситься:

- підготовка до лекцій і семінарських занять;
- виконання індивідуального домашнього завдання.

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство, авторське право» застосовуються словесний, наочний, практичний методи навчання: читання лекції, пояснення, робота з навчальною літературою, індивідуальні консультації.

Словесні та наочні методи навчання – це лекційні заняття, опитування, консультування, мультимедійні презентації.

Практичні методи – це обговорення теоретичного матеріалу під час проведення семінарських занять, аналіз типових ситуацій, обговорення практичного застосування теоретичного матеріалу у науково-дослідній роботі здобувачів освіти.

Колективне опрацювання завдань – колективне обговорення індивідуальних доповідей, обговорення і дискусії щодо проблемних питань та результатів самостійної роботи.

Для розв'язання навчально-професійних завдань навчальної дисципліни застосовано комплексний підхід до діяльності у процесі навчання. Використовуються класичні дидактичні методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності (лекція-пояснення, бесіда, контроль, самоконтроль, взаємоконтроль і т.п.)

Основні форми (методи) проведення занять – це різні типи лекцій, а також семінарські заняття – теоретичне обговорення питань, дискусія, співбесіда, презентація результатів.

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Засоби діагностики якості освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль: усний контроль – індивідуальне опитування, представлення індивідуального завдання.

Періодичний контроль: тестовий контроль – оцінювання контрольної роботи за змістовим модулем (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою та відсоток від максимальної кількості балів	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно (90-100% від максимальної кількості балів)	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/ розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре (75-89% від максимальної кількості балів)	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але	правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання

	допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	
Задовільно (60-74% від максимальної кількості балів)	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.
Не задовільно з можливістю повторного складання (35-59% від максимальної кількості балів)	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Не задовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Що таке інтелектуальна власність?
2. Що таке право інтелектуальної власності?
3. Які є суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності?
4. Які є вітчизняні джерела інтелектуальної власності?
5. Які є міжнародні джерела інтелектуальної власності?
6. Який зміст авторського права?
7. Які є об'єкти та суб'єкти авторського права?
8. Які є особисті немайнові авторські права?
9. Що таке майнові права автора?
10. На які об'єкти авторське право не поширюється?
11. Які є обмеження авторських прав?
12. Які є суб'єкти та об'єкти суміжних прав в Україні?
13. Хто забезпечує колективне управління майновими правами авторів?
14. Які основні функції виконують організації колективного управління майновими правами авторів?
15. Які договори укладаються авторами (суб'єктами суміжних прав) та їх представниками для реалізації авторських прав?

16. Які є особливі види правопорушень у галузі авторського права та суміжних прав?
17. Які види відповідальності передбачені для захисту авторського права та суміжних прав?
18. Що таке промислова власність?
19. Які є умови патентоспроможності винаходу?
20. Які відмінності є між винаходом та корисною моделлю?
21. Що таке промисловий зразок?
22. Які є основні функції патенту?
23. Які права є у патентоволодільця?
24. Яким чином набувається за засвідчується право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми?
25. Яким чином охороняється комерційне найменування?
26. Які є майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування?
27. Що таке торгівельна марка? Як вона використовується?
28. Яка існує відповідальність за порушення прав на комерційне найменування та торгівельну марку?
29. Яким чином укладаються договори на створення об'єктів інтелектуальної власності?
30. Які умови передбачені ліцензійними договорами?
31. Які є види ліцензій та ліцензійних договорів?
32. Які є основні умови та форма авторських договорів?
33. Коли і з якою метою було створено ВОІВ?
34. Яким чином здійснюється управління ВОІВ?
35. Яким чином відбувається міжнародна охорона об'єктів промислової власності?
36. Яким чином відбувається міжнародна охорона авторських прав?

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Поточний та періодичний контроль						Сума балів
Змістовий модуль 1					ІНДЗ	
T1	T2	T3	T6	T7	Контрольна робота	100
5	5	10	10	5	50	
						15

У ході поточного контролю студент може отримати максимальну оцінку 100 балів за виконання усіх завдань по курсу. Залік оцінюється за 100-бальною шкалою. Фінальна оцінка з навчальної дисципліни це середнє арифметичне суми балів за поточний контроль та підсумковий контроль.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Немцова О.А. Робоча програма навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство, авторське право» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 101 – Екологія.
2. Немцова О.А. Силабус навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство, авторське право» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 101 – Екологія.
3. Немцова О.А. Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право: конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2019. 85 с.
4. Немцова О.А. Методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» для студентів денної та заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія», рівень вищої освіти магістр. Одеса: ОДЕКУ, 2023. 16 с.
5. Немцова О.А. Методичні вказівки по організації самостійної роботи для студентів денної форми навчання при вивчанні навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право». Усі спеціальності та спеціалізації. Одеса: ОДЕКУ, 2017. 21 с.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Немцова О.А. Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право: конспект лекцій. Одеса: ОДЕКУ, 2019. 85 с.
2. Немцова О.А. Методичні вказівки до практичних занять з навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право» для студентів денної та заочної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія», рівень вищої освіти магістр. Одеса: ОДЕКУ, 2023. 16 с.
3. Немцова О.А. Методичні вказівки по організації самостійної роботи для студентів денної форми навчання при вивчанні навчальної дисципліни

«Інтелектуальна власність, патентознавство та авторське право». Усі спеціальності та спеціалізації. Одеса: ОДЕКУ, 2017. 21 с.

Додаткова

1. Єрѡмкін Є.А. Інтелектуальна власність: конспект лекцій. Краматорськ: ДДМА, 2019. 64 с.
2. Шуба І.В. Конспект лекцій з дисципліни «Інтелектуальна власність». Харків: Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т. Електрон. текст. дані. Харків, 2021. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/8ab74645-64bb-4783-9833-080b734df3ef>.
3. Мельник О.О. Інтелектуальна власність. Конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» зі спеціальності 208 «Агроінженерія». Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2020. 215 с.
4. Килимник І.І., Домбровська А.В. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність та договірне право» (для студентів денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей університету). Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 74 с.

15. ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Наукова бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова. URL: <http://lib.onu.edu.ua>.
2. Наукова періодика України. Сторінка відкритого доступу Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal>.
3. Репозитарій ОДЕКУ. URL: www.eprints.library.odeku.edu.ua.
4. Офіційний портал Верховної ради України. URL: www.rada.gov.ua.